

Asia: VN/26111/2023

Tietosuojalainsäädännön kokonaisuudistuksen koordinaatioryhmän väliraportti

TIETOSUOJAN YLEISSÄÄDÖKSET (EU:n yleinen tietosuoja-asetus ja tietosuojalaki)

Onko tietosuojan yleissäästösten yleisen tietosuoja-asetuksen tai tietosuojalain soveltamiseen koettu liittyvän haasteita tai epäselvyyksiä, jotka voisivat vaikeuttaa julkisen palvelun järjestämistä?

-

Jos on, minkälaisista haasteista tai epäselvyyksistä on tarkalleen ottaen kyse?

-

Onko jonkin yleisen tietosuoja-asetuksen tai tietosuojalain säännöksen havaittu estävän viranomaisen tiedon liikkumisen tai julkisen palvelun järjestämisen tarkoituksenmukaisella tavalla? Onko tietosuojan yleissäästösten havaittu estävän tai rajoittavan tiedon tai henkilötietojen hyödyntämistä tai käsittelyä tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Jos on, mistä säännöksistä on tarkalleen ottaen kyse ja miten ne estävät tai rajoittavat tiedon käsittelyä?

-

VIRANOMAISTEN HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYÄ KOSKEVA KANSALLINEN ERITYISSÄÄNTELY

Onko kansalliseen erityissääntelyyn, jossa on kyse viranomaisten suorittamasta henkilötietojen käsittelystä (mukaan lukien henkilötietojen luovuttamisesta), koettu liittyvän haasteita tai epäselvyyksiä?

-

Jos on, minkälaisista haasteista ja epäselvyyksistä on tarkalleen ottaen kyse?

-

Onko kansallisen erityislainsäädännön henkilötietojen käsittelyä koskevien säännösten havaittu estävän tietojenvaihdon sellaisten viranomaisten (tai julkista hallintotehtävää hoitavien) välillä, jotka tarvitsevat tietoja lakisääteisten tehtäviensä hoitamista tai julkisen palvelun tarjoamista varten?

-
Jos on, mistä säännöksistä on tarkalleen ottaen kyse ja miten ne estävät viranomaisten välistä tietojenvaihtoa?

-
Onko kansallisessa erityislainsäädännössä tunnistettu muita esteitä julkisen palvelun tarkoituksenmukaiselle järjestämiselle?

-
Jos kyllä, mistä säännöksistä on tarkalleen ottaen kyse ja miten ne estävät julkisen palvelun tarkoituksenmukaista järjestämistä?

YLEISEN TIETOSUOJA-ASETUKSEN SALLIMAN KANSALLISEN SÄÄNTELYLIKKUMAVARAN KÄYTTÖ

-
Onko yleisen tietosuoja-asetuksen sallimaa kansallista sääntelyliikkumavaraa käytetty tarkoituksenmukaisella tavalla viranomaisen tiedon liikkumisen tai julkisen palvelun järjestämisen näkökulmasta?

-
Jos ei, tulisiko kansallista sääntelyliikkumavaraa käyttää enemmän?
Jos kyllä, miltä osin ja miten liikkumavaraa tulisi käyttää nykyistä enemmän julkisen palvelun järjestämisen näkökulmasta?

-
Puuttuuko kansallisesta erityislainsäädännöstä säännöksiä, jotka mahdollistaisivat viranomaisten välisen tiedon liikkumisen siten, että julkinen palvelu voitaisiin järjestää tarkoituksenmukaisella tavalla. Jos kyllä, mistä puutteesta ja palvelusta on tarkalleen ottaen kyse?

-
Onko kansallisessa erityislainsäädännössä käytetty sääntelyliikkumavaraa tarpeettomasti? Jos on, miltä osin ja mistä säännöksistä on tarkalleen ottaen kyse?

YLEISET KOMMENTIT

-
Puuttuuko väliraportin liitteestä 1 lakeja, joita olisi hyvä arvioida kokonaisuudistuksen yhteydessä?

Muut kommentit

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy kiittää mahdollisuudesta lausua käsittelyssä olevasta väliraportista.

Taustaa

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy osallistui tammikuussa 2024 kokonaisuudistuksen koordinaatioryhmän järjestämään kuulemistilaisuuteen. Hyvil toi kuulemistilaisuudessa esiin hyvinvointialueiden toiminnassa ilmeneviä tietojen liikkuvuuteen ja tietosuojaan liittyviä haasteita. Hyvinvointialueiden haasteet tietosuojan näkökulmasta liittyvät erityisesti tietojen käyttöön palvelutoiminnassa ja hallinnossa, tiedolla johtamiseen, palveluiden kehittämiseen, yhdyspintapalveluihin ja uusien teknologioiden käyttöönottoon.

Hyvil kiinnitti kuulemistilaisuudessa huomiota erityisesti haasteisiin, jotka liittyvät sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen eriyttämiseen eri rekistereihin, tietojen suostumusperusteiseen luovuttamiseen sekä tiedonsaantioikeuksia koskevaan sääntelyyn. Lisäksi Hyvil toi esiin haasteita, joita on koettu sote-tiedon toisiokäytössä sekä palvelutarpeen ennakoinnissa. Haasteet on osaltaan huomioitu väliraportissa, mutta niiden ratkaisemiseksi ei ole juuri esitetty toimenpiteitä.

Väliraportin rajaus ja tietojen luovuttaminen sekä tiedonsaantioikeudet

Tietosuojalainsäädännön kokonaisuudistuksen koordinaatioryhmän väliraportissa on tuotu esiin säännöksiä, jotka vaikuttavat tiedon liikkuvuuteen ja julkisten palveluiden järjestämiseen. Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy huomauttaa, että väliraportista käy ilmi, ettei kokonaisuudistuksessa ole tarkoitus käsitellä lainsäädäntöä, joka koskee tietojen luovuttamista ja tiedonsaantia salassapitosäännösten estämättä. Hyvil pitää tätä rajausta valitettavana, sillä tietojen luovuttamista ja tiedonsaantia koskevat haasteet kytkeytyvät vahvasti tietosuojasäännöksiin.

Ammattilaiset tunnistavat joissain määrin oman substanssialansa tiedonsaantioikeudet. Tilanteissa, joissa tietopyyntö tehdään toiselle toimialalle, on epäselvää mitä tietoja viranomaisen täytyy luovuttaa. Tietopyynnön laatijan täytyy eritellä mitä tietoja hän tarvitsee ja tietopyynnön vastaanottajan on arvioitava mitä tietoja hän luovuttaa. Molemmissa tilanteissa ammattilaisen ongelmana on, että ammattilainen ei tunne toisen osapuolen substanssilainsäädäntöä. Näin ollen ammattilaisen on erittäin haastavaa tunnistaa ja kohdistaa tietopyyntö ja tiedonluovutus oikein. Kun tiedot ovat vääriä tai vajavaisia, kohdistuu ongelma nimenomaan asiakkaan palveluihin. Organisaatiot eivät pysty tarjoamaan oikea-aikaisia ja oikeita palveluita asiakkaille. Asiakkaan tilanne hankaloituu ja tämän jälkeen joudutaan usein turvautumaan kalliisiin ja viimesijaisiin palveluihin.

Väliraportissa myös ehdotettiin uuden tietojärjestelmän kehittämistä pelastustoimeen, joka korvaisi hyvinvointialueiden erillistietojärjestelmät. Pelastustoimi tukeutuu jo nyt osin yhteisiin

tietojärjestelmiin ja tiedon siirron tapoihin (KEJO kenttäjohtamisjärjestelmä, Erica hätäkeskusjärjestelmä, Viranomaisten turvallisuusverkko TUVE). Toiminnallisesti ensihoito tarvitsee kuitenkin sosiaali- ja terveydenhuollon tietoja ja siksi myös asiakas- ja potilastietojärjestelmät ovat osa pelastustoimen ammattilaisten tietojärjestelmäkokonaisuutta. Hyvä huomauttaa, että uuden ja yhden tietojärjestelmän kehittäminen ei edistä tiedon liikkuvuutta. Kehittämistyössä pitäisi keskittyä tiedon yhteentoimivuuteen ja yhteisen tietovarannon kehittämiseen. Tilanteessa, jossa on kehitetty yhtenäiset tietorakenteet ja yhteinen tietovaranto, voidaan tietoa hyödyntää millä järjestelmällä tahansa, myös yli toimialarajojen. Kansallisten uusien yhteisten tietojärjestelmien kehittämisen kokemukset eivät myöskään ole kannustavia niin aikataulujen kuin kustannustenkaan osalta (esim. poliisin toiminnanohjausjärjestelmä, TE-palveluiden järjestelmistä).

Opiskeluhuollon tiedon liikkuvuuden ongelmat on ratkaistava ensi tilassa. On kestävätilanne, että opiskeluhuollon kuraattoreilla ja psykologeilla ei ole näkymää koulun arkeen. Opiskelijoiden ongelmiin on pystyttävä tarttumaan aiemmin, jotta ennaltaehkäisevät palvelut toimivat. Tilanne, jossa opiskelijalle syntyy asiakkuus hyvinvointialueen kuraattorille tai psykologille, on opiskelijan kannalta liian myöhäistä. Koulutoimen ja hyvinvointialueen on pystyttävä tarttumaan opiskelijoiden ongelmiin varhaisemmassa vaiheessa ja tarjoamaan ennaltaehkäiseviä palveluja. Tämä edellyttää asiakastietojen ja opiskelijoiden tietojen liikkumista viranomaiselta toiselle yli rekisterirajojen ja myös ennakoivien palveluiden tarjoamisen mahdollistamista.

Yleisesti on ristiriitaista, että hyvinvointialueilla ja muilla viranomaisilla on lakisääteinen velvoite tuottaa palveluja ja huolehtia, että kansalainen on oikeiden palveluiden piirissä, mutta tarvittava asiakastieto ei kuitenkaan tietyissä tilanteissa ole ammattilaisen käytettävissä muuten, kuin suostumukseen perustuen. Erityisesti, kun on kyse ennaltaehkäisevistä palveluista (asiakas- ja potilassuhdetta ei ole vielä syntynyt), ei asiakas- tai potilastietoa ole saatavilla ilman suostumusta.

Tiedonluovutus erilaisten rajapintojen avulla viranomaisten välillä katseluyhteyden avulla on sinänsä kannatettavaa. Asiassa on kuitenkin paljon kehitettävää. Jos tiedot olisivat yhteisesti määritellyssä, semanttisesti samanlaisessa rakenteisessa muodossa, voisi tiedot automaattisesti siirtää eri tietojärjestelmistä toisiin. Pelkkä katseluoikeus tuottaa ammattilaiselle lisää työtä. Tiedot joudutaan uudelleen kirjaamaan lähdetietojärjestelmästä organisaation omaan tietojärjestelmään. Tämänkaltaisen tuplaskirjaaminen on nykytilanteessa yksi eniten aikaa vievistä työtehtävistä ammattilaiselle.

Raportissa on myös mainittu, että perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota sormenjälkitietojen käyttötarkoituksen laajentamiseen. Tämän tyyppinen käyttötarkoituksen laajentaminen on oleellista monella muullakin toimialalla. Tämänkaltaisista käyttötarkoituksen laajentamistoimenpiteistä tulisi merkittäviä kustannussäästöjä julkiselle sektorille.

Hätäkeskusjärjestelmän tietojen rekisterinpitäjyys

Hätäkeskustoiminnasta annetun lain (692/2010) 16 a §:ssä on säädetty, että tässä laissa tarkoitettujen henkilötietojen rekisterinpitäjänä toimii Poliisihallitus poliisin tietojen osalta, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisestä vastaava toimivaltainen viranomaisen sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen osalta, pelastustoimen järjestämisestä vastaava toimivaltainen viranomaisen pelastustoimen tietojen osalta ja Rajavartiolaitoksen esikunta Rajavartiolaitoksen tietojen osalta. Hätäkeskustietojen rekisterinpitäjyys on siis jakautunut monelle taholle ja samalla tietosuojalainsäädännön ja tiedonhallintalainsäädännön mukaiset vastuut ovat jakautuneet eri tahoille. Lisäksi Hätäkeskuslaitos vastaa itse Hätäkeskustietojärjestelmästä. Tämä on aiheuttanut hyvinvointialueilla epäselvyyksiä sekä haasteita muun muassa hätäkeskuspuheluja koskevien tietojen luovuttamisen osalta. Erityisesti moniviranomaistehtäviä koskevien tietojen luovutuspyynnöt ovat haasteellisesti toteutettavissa, sillä tiedot ovat usean eri rekisterinpitäjän rekisterinpidossa. Nykyinen sääntelymalli aiheuttaa paljon haasteita, jotka liittyvät siihen, että hätäkeskusjärjestelmän tiedot ovat niin monen eri rekisterinpitäjän rekisterinpidossa.

Nähdäksemme nykyistä hätäkeskustoiminnasta annetun lain 16 a §:ää olisi hyvä arvioida uudelleen. Jotta tietosuoja-asetuksen mukaiset vastuut jakautuisivat tarkoituksenmukaisesti, olisi nähdäksemme yhteisrekisterinpitäjyys nykyistä sääntelymallia selkeämpi vaihtoehto. Tällöin lailla säädettäisiin viranomaisten vastuiden jako yhteisrekisterinpitäjinä ja tiedonhallinnan vastuiden osalta.

Vertanen Niina
Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy